

INŽENJERSKA KOMORA CRNE GORE

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA

SEIZMIČKI RIZIK U CRNOJ GORI DANAS

GEOTEHNIČKI ASPEKT SEIZMIČKOG PROJEKTOVANJA

Autori:

Prof. dr Zvonko Tomanović, dipl.inž.građ.

MSc Borko Miladinović, spec.sci.građ.

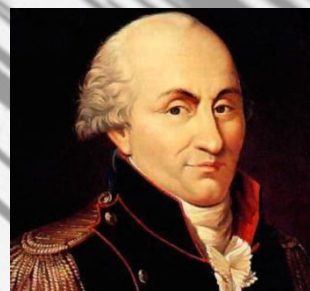
Podgorica, mart 2023. godine

GEOTEHNIKA – GEOTEHNIČKO INŽENJERSTVO

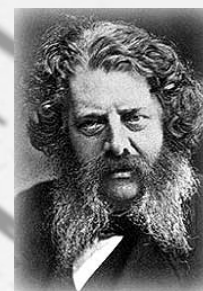
- Opšta nauka o problemima projektovanja i građenja na tlu ili stijeni.
- Težnja da se problemi fundiranja i geotehnike riješe iskustveno seže u daleku prošlost.
- Zemljana brana "Anaratraja Saragam" u indijskoj provinciji Madras sagrađena oko 1383. god.
- Krivi toranj u Pizi građen od 1173. do 1301. godine – više neuspješnih pokušaja sanacije.

Mlada tehnička nauka – koja je počela da se razvija sredinom XIX vijeka

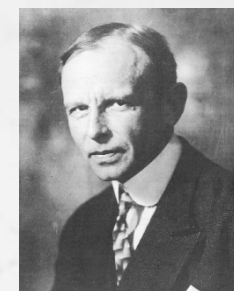
- Charles-Augustin de Coulomb (1736-1806),
- William J.M. Rankine (1820-1872),
- Karl von Terzaghi (1883-1963),
- Alec W. Skempton (1914-2001),

Coulomb

Rankine

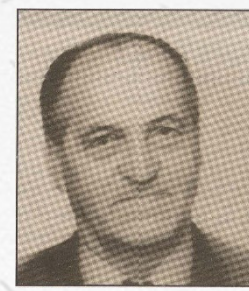
Terzaghi

Početak razvoja Geotehnike na prostorima bivše Jugoslavije – nakon I svijetskog rata

- Ervin Nonveiller (1910-1999),
- Lujo Šuklje (1910-1997),
- Čedomir Vujičić (1923-2010),
- Petar Anagnosti (1934 -),
- Milan M. Maksimović (1941-2014),

Nonveiller

Vujičić

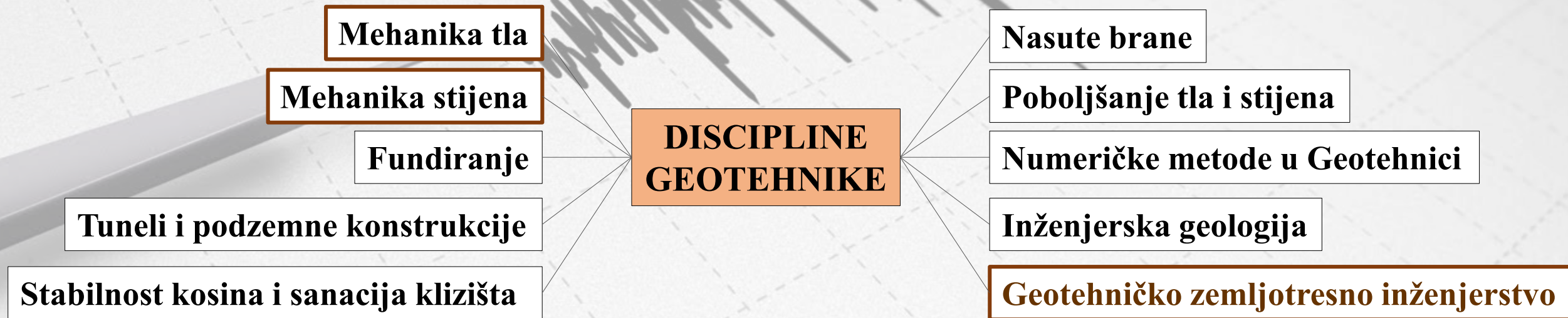
Anagnosti

Maksimović

PREKRETNICE U RAZVOJU GEOTEHNIČKOG INŽENJERSTVA

- **Pronalazak parne mašine** nakon kojeg nastupa period intezivne gradnje željeznica, mostova i tunela, kao i proizvodnja **kvalitetnog čelika, cementa i eksploziva** – **prva polovina XIX vijeka**;
- **Veliki napredak u prirodnim naukama**, prevashodno mehanici kontinuuma, koji dovodi do prvih teorijskih rješenja pojedinih problema Geotehnike, a **osnivanje ustanova (visokih škola)** za osposobljavanje inženjera za rad u građevinarstvu – **druga polovina XIX vijeka**;
- **Formiranje nacionalnih i internacionalnih geotehničkih udruženja** – **sredina XX vijeka**;
- **Razvoj računarske tehnologije i specijalizovanih softvera** – **druga polovina XX vijeka**.

GEOTEHNIČKO ZEMLJOTRESNO INŽENJERSTVO

- **Disciplina o ponašanju tla, geotehničkih konstrukcija i temeljnih konstrukcija objekata tokom dejstva zemljotresa. Analiza interakcije temeljnog tla i konstrukcije tokom dejstva zemljotresa.**
- **GZI je najmlađa disciplina Geotehnike – sredina XX vijeka.**
- **Dešavanja tokom razornih zemljotresa u Niigata-i (Japan) i na Aljasci 1964. godine, kao i izgradnja sve većeg broja nuklearnih elektrana – prekretnice u razvoju GZI.**
- **Harry B. Seed (1922-1989), Kenji Ishihara (1934-20??), Izzat M. Idriss (1935-), George Gazetas (1950-), Steven L. Kramer (1952-), Ross W. Boulanger (1965-), Boris Jeremić (1964-).**

Dinamičke karakteristike tla

Propagacija seizmičkih talasa kroz tlo

Analiza seizmičkog hazarda

Seizmički odgovor tla – uticaj lokalnih geotehničkih uslova

Likvefakcija

**GEOTEHNIČKO
ZEMLJOTRESNO
INŽENJERSTVO**

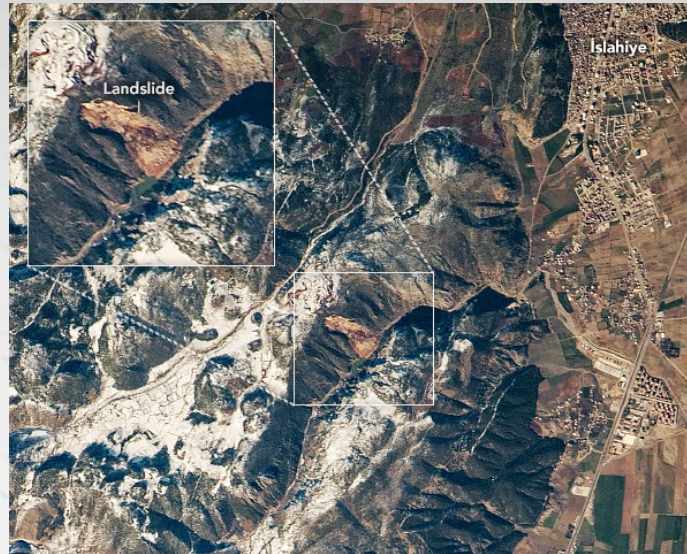
Seizmička otpornost temelja objekata

Stabilnost kosina pri dejstvu zemljotresa

**Seizmička otpornost geotehničkih konstru.
(potporni zidovi, nasute brane, tuneli itd.)**

Seizmička interakcija tla i konstrukcije

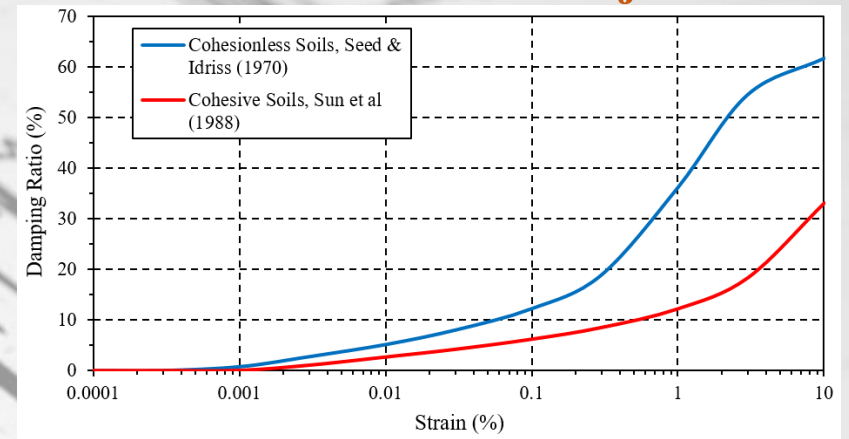
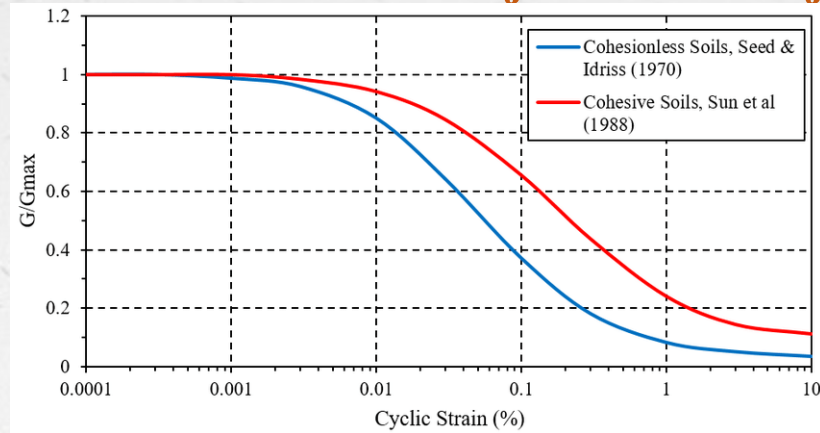
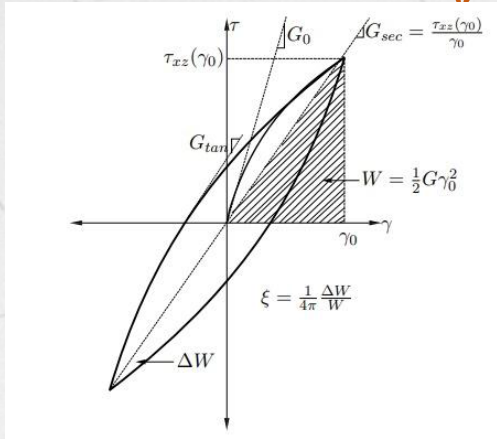
**Seizmička otpornost "lifeline" konstrukcija
(putevi, željeznice, vodovodi, gasovodi itd.)**

Zemljotres u Turskoj i Siriji, 06.02.2023. god.

DINAMIČKE KARAKTERISTIKE TLA

- Brzina prostiranja smičućih seizmičkih talasa, krutost (modul klizanja), prigušenje odnosno relativno prigušenje i smičuća čvrstoća pri dinamičkom opterećenju.
- Dinamičke karakteristike tla zavise od nivoa ostvarenih (generisanih) smičućih deformacija u tlu.
- Male deformacije $\leq 10E-5$ $10E-5 < \text{Srednje deformacije} < 10E-3$ Velike deformacije $\geq 10E-3$

Domen malih deformacija

Terenske metode

Metoda seizmičke refleksije

Metoda seizmičke refrakcije

Seizmička cross-hole i down-hole metoda

Laboratorijske metode

Metoda rezonantnog stuba

Metoda sa piezoelektričnim bender elementom

Domen srednjih i velikih deformacija

Terenske metode

Penetracioni testovi SPT i CPT

Test pljosnatim dilatometrom

Test presiometrom

Laboratorijske metode

Test ciklične triakcijalne komp.

Test cikličnog direktnog smicanja

Test ciklične torzije

ANALIZA SEIZMIČKOG HAZARDA

- Kvantitativna procjena seizmičkog hazarda određene lokacije (područja) – kvantitativna procjena parametara oscilovanja tla (prevashodno PGA-max hor. ubrzanje) na toj lokaciji (području).
- Cilj analize seizmičkog hazarda – definisanje ulaznih podataka tj. "podloga" za seizmičko projektovanje objekata na određenoj lokaciji (području, regionu) – karte seizmičkog hazarda.
- Analizi seizmičkog hazarda prethodi identifikacija i karakterizacija (geometrija i maksimalna moguća magnituda) svih mogućih izvora seizmičke aktivnosti na određenom području.

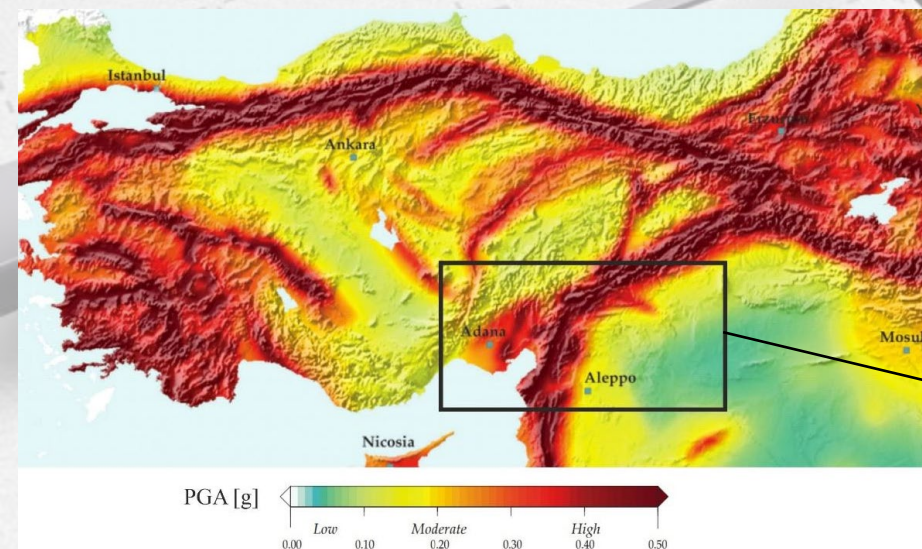
Analiza seizmičkog hazarda

Deterministička analiza (DSHA)

- Konkretni seizmički događaj
- Određivanje "najgoreg slučaja" seizmičke pobude

Probabilistička analiza

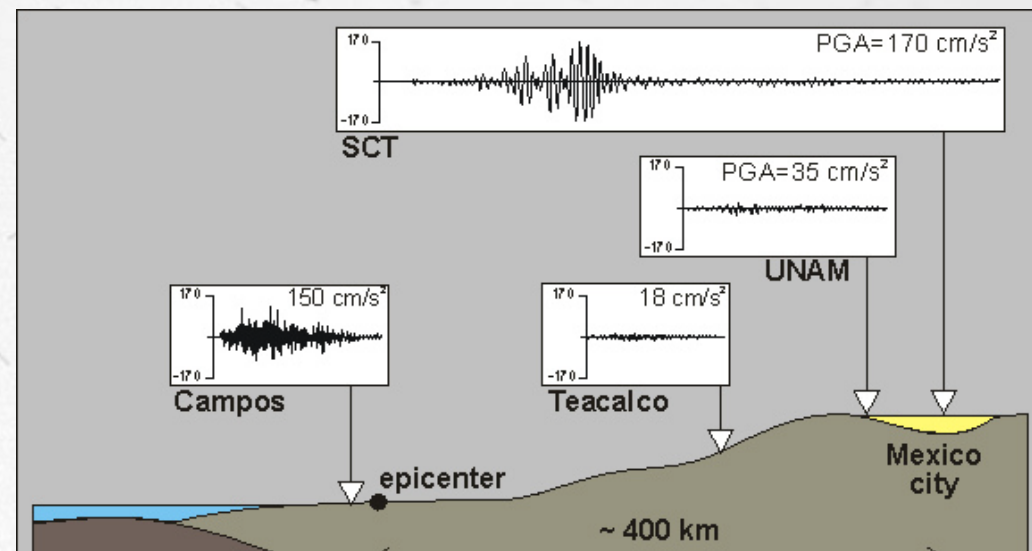
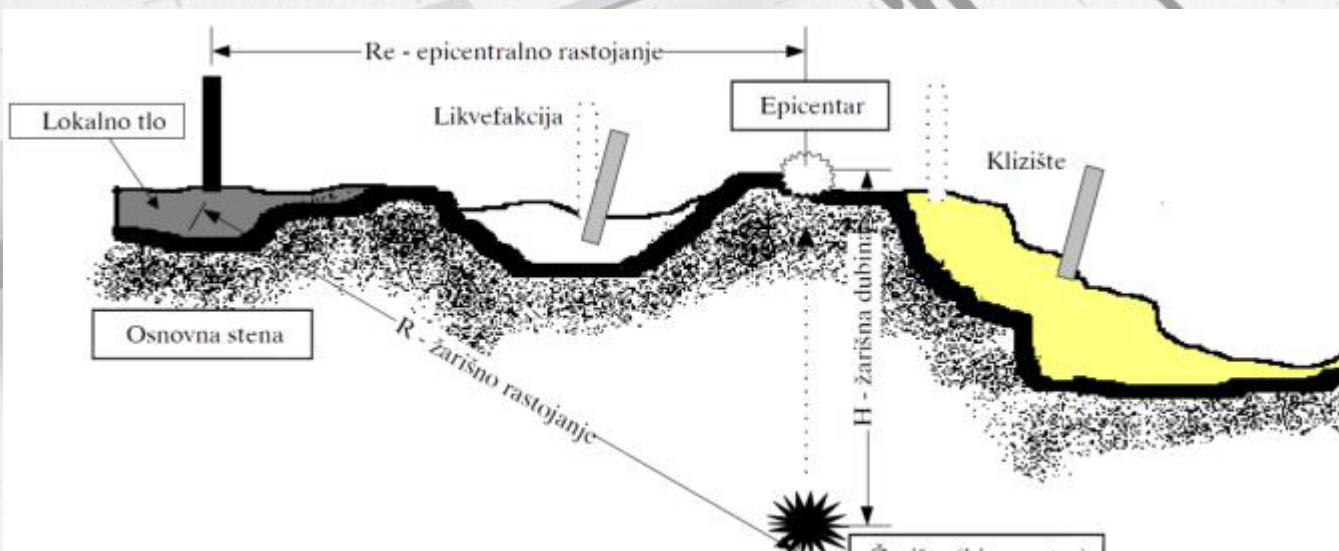
- Primjena teorije vjerovatnoće
- Uzimaju se u obzir neodređenosti prisutne prilikom određivanja jačine, mjesta i učestanosti pojavljivanja zemljotresa

Područje u Turskoj pogođeno razornim zemljotresom
06.02.2023. godine

SEIZMIČKI ODGOVOR TLA – UTICAJ LOKALNIH GEOTEHNIČKIH USLOVA

- Karakteristike depozita tla iznad osnovne stijene debljine "svega" nekoliko desetina metara može imati presudan uticaj na karakteristike (intezitet) seizmičke pobude kojoj su objekti izloženi.
- Uticaj prepoznat od strane seizmičkih pravilnika – kategorije temeljnog tla – spektri odgovora.
- Čvrstoća, krutost, prigušenje i vrijednost sopstvene periode oscilovanja depozita tla.
- Amplifikacija seizmičkog ubrzanja (npr. zemljotres u Meksiko City-ju 1985. godine).
- Gubitak nosivosti ili krutosti temeljnog tla – likvefakcija (npr. zemljotres u Niigata-i 1964. godine).
- Seizmička mikrojejonizacija Crne Gore iz 1981. godine – izračunate vrijednosti DAF-a (dinamički faktor amplifikacije) za mnoge lokacije iz uglavnom urbanih područja Crne Gore i prepoznate lokacije moguće pojave likvefakcije tokom zemljotresa.

SEIZMIČKI ODGOVOR TLA – UTICAJ LOKALNIH GEOTEHNIČKIH USLOVA

Analiza seizmičkog odgovora tla

Linearna analiza

- Krutost i prigušenje konstantni
- Linearna veza napona i deformacija

Ekvivalentna linearna analiza

- Iterativno određene vrijednosti G i ξ na osnovu zadatih G/G_{max-g} i $\xi-g$ krivih (ξ relativno prigušenje)
- Linearna veza napona i deformacija

Nelinearna analiza

- Nelinearni materijalni model tla
- Nelinearna veza napona i deformacija

Tlo tipa B (EC8)

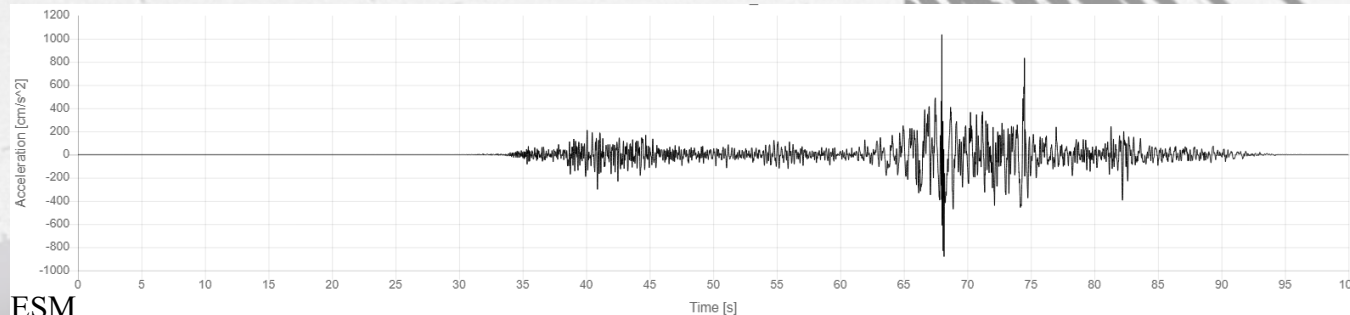
$V_s=555\text{m/s}$

$R=36.7\text{km}$

”Free-field” zapis

Top. klasa T1

PGA=1.05g

Zemljotres Turskoj i
Siriji 06.02.2023. god.

PGA=0.16g

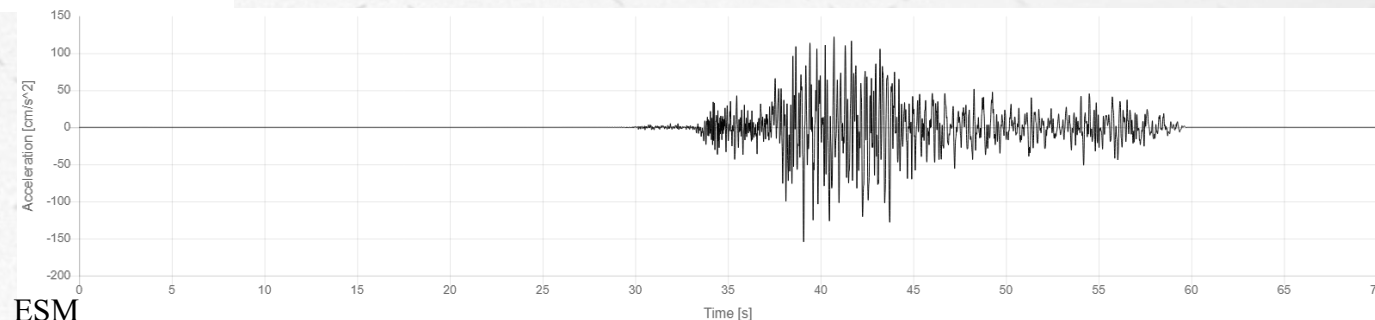
Tlo tipa B (EC8)

$V_s=523\text{m/s}$

$R=39.1\text{km}$

”Free-field” zapis

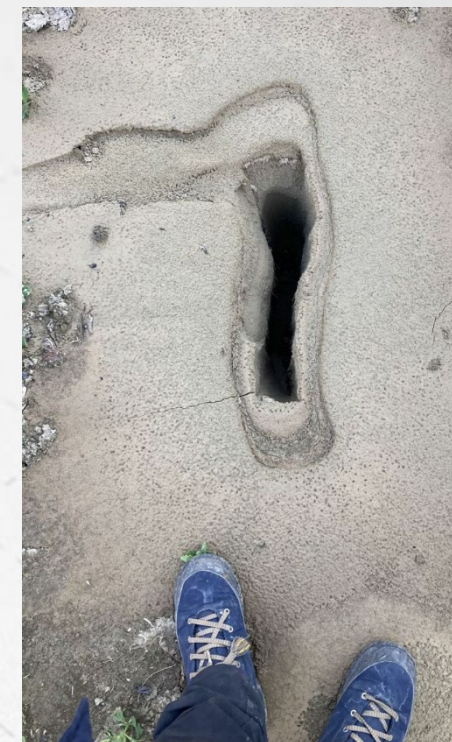
Top. klasa T1

Da li seizmički pravilnici uzimaju sve
relevantne uticaje u obzir?

LIKVEFAKCIJA

- Geolozi pod likvefakcijom podrazumijevaju sve načine manifestovanja prekomjernog povećanja pornih pritisaka u zasićenom tlu koje je izazvano seizmičkim vibracijama tla.
- Građevinski inženjeri pod likvefakcijom podrazumijevaju potpuni gubitak čvrstoće i krutosti zasećenog uglavnom pijeskovitog tla usljed povećanja pornih pritisaka i smanjenja efektivnih napona, te njegov prelazak iz čvrstog u gusto tečno stanje tokom zemljotresa.
- Procjena osjetljivosti tla na pojavu likvefakcije
- Fundiranje objekata na tlu koje je sklono likvefakciji.

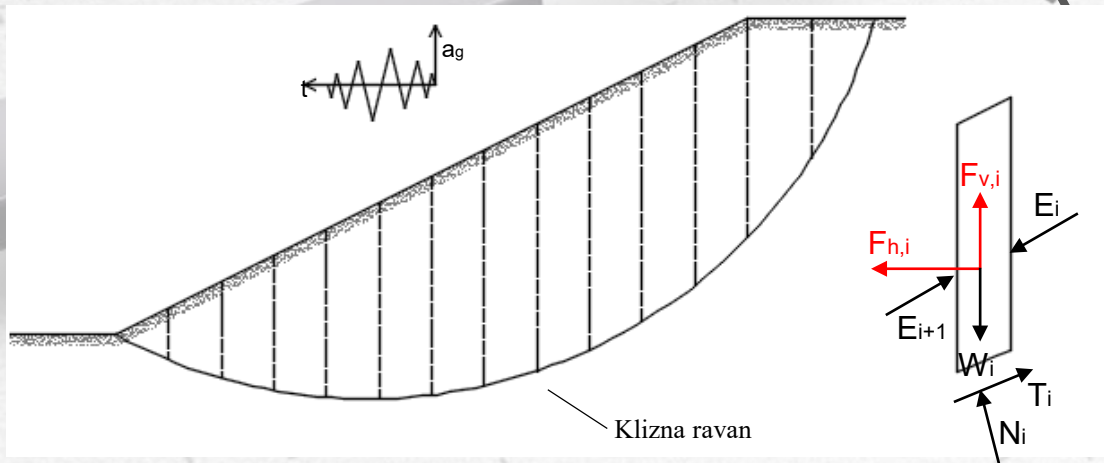

Zemljotres u Turskoj i Siriji, 06.02.2023. god.

STABILNOST KOSINA PRI DEJSTVU ZEMLJOTRESA

- U XX vijeku tokom dejstva zemljotresa odnosno od posljedica dejstva zemljotresa preminulo je oko 1.5 miliona ljudi. Oko 6% je stradalo usljed pojave klizišta tokom tih zemljotresa.
- Kod pojedinih zemljotresa glavni uzrok velikih materijalnih gubitaka su bila klizišta koja su se desila tokom tih zemljotresa (npr. Aljaska, 1964).

Analize stabilnosti kosina pri dejstvu seizmičkog opterećenja

Analize inercijalne stabilnosti kosina

- Smičuća čvrstoća konstantna tokom dejstva zemljotresa
- Metoda granične ravnoteže (metoda lamela)
- Klasična pseudostatička seizmička analiza
- Newmark-ova pseudostatička analiza
- Naponsko-deformacijske analize (primjenom numeričkih metoda)

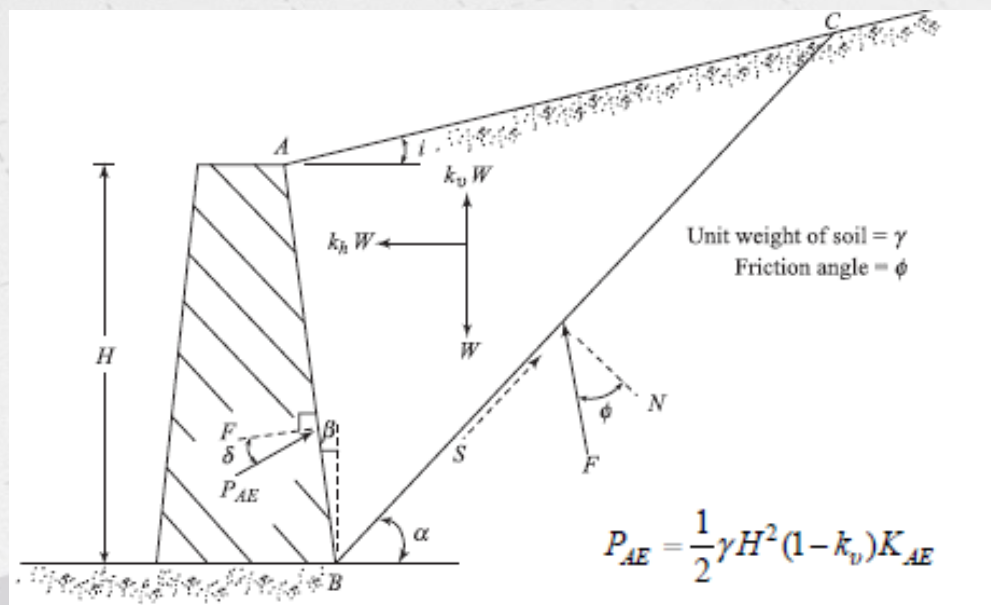
Analize stabilnosti kosina sa omakšanjem tla

- Likvefakcija odnosno smanjenje smičuća čvrstoća tla tokom potresa
- Analize za slučaj fluidne likvefakcije (velika permanentna bočna pomjeranja kosine)
- Analize za slučaj ciklične likvefakcije (veća bočna pomjeranja kosine na "mahove" odnosno "pulseve").

SEIZMIČKO PROJEKTOVANJE POTPORNIH ZIDOVA

- Primjena pseudostatičkih seizmičkih analiza.
- Procijena vrijednosti bočnih pritisaka tla na zid pri dejstvu seizmičkog opterećenja.
- Mononobe-Okabe-ova metoda aktivnih seizmičkih pritisaka za nekoherentna i koherentna tla.

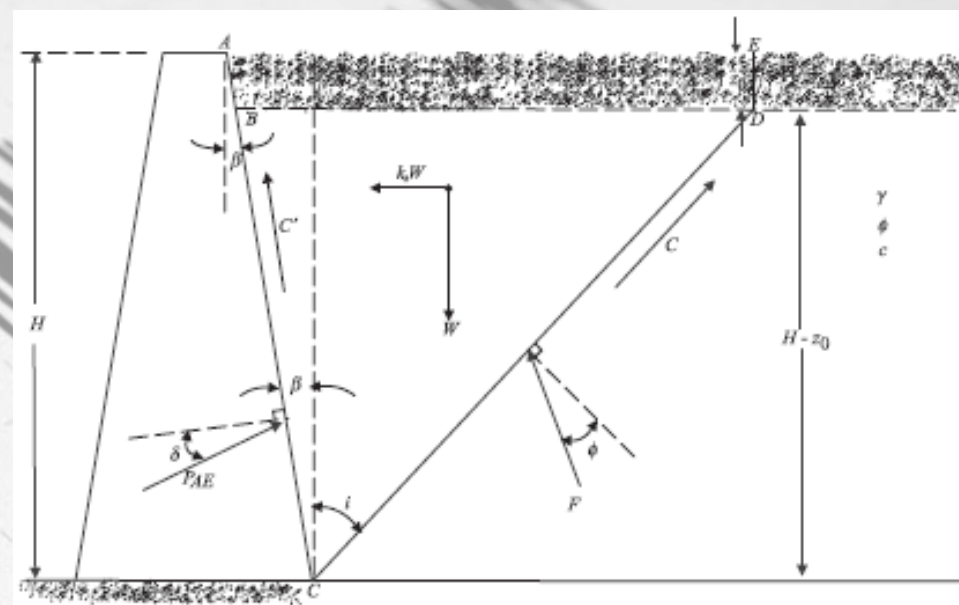
Nekoherentno tlo

$$K_{AE} = \frac{\cos^2(\phi - \theta - \beta)}{\cos \theta \cos^2 \beta \cos(\delta + \beta + \theta) \left[1 + \sqrt{\frac{\sin(\phi + \delta) \sin(\phi - \theta - i)}{\cos(\delta + \beta + \theta) \cos(i - \beta)}} \right]^2}$$

$$\theta = \tan^{-1} \left(\frac{k_h}{1 - k_v} \right)$$

Koherentno tlo

$$z_0 = \frac{2c}{\gamma \sqrt{K_a}}$$

$$K_a = \tan^2 \left(45 - \frac{\phi}{2} \right)$$

$$P_{AE} = \gamma (H - z_0)^2 N'_{ay} - c (H - z_0) N'_{ac}$$

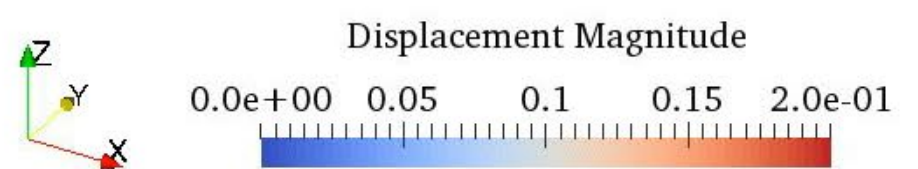
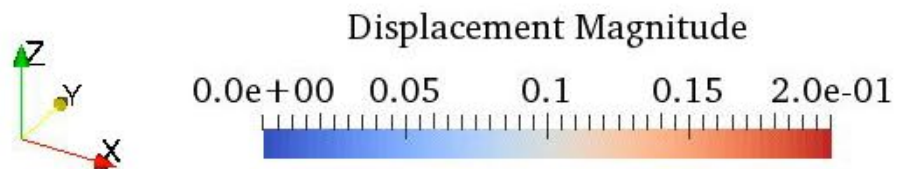
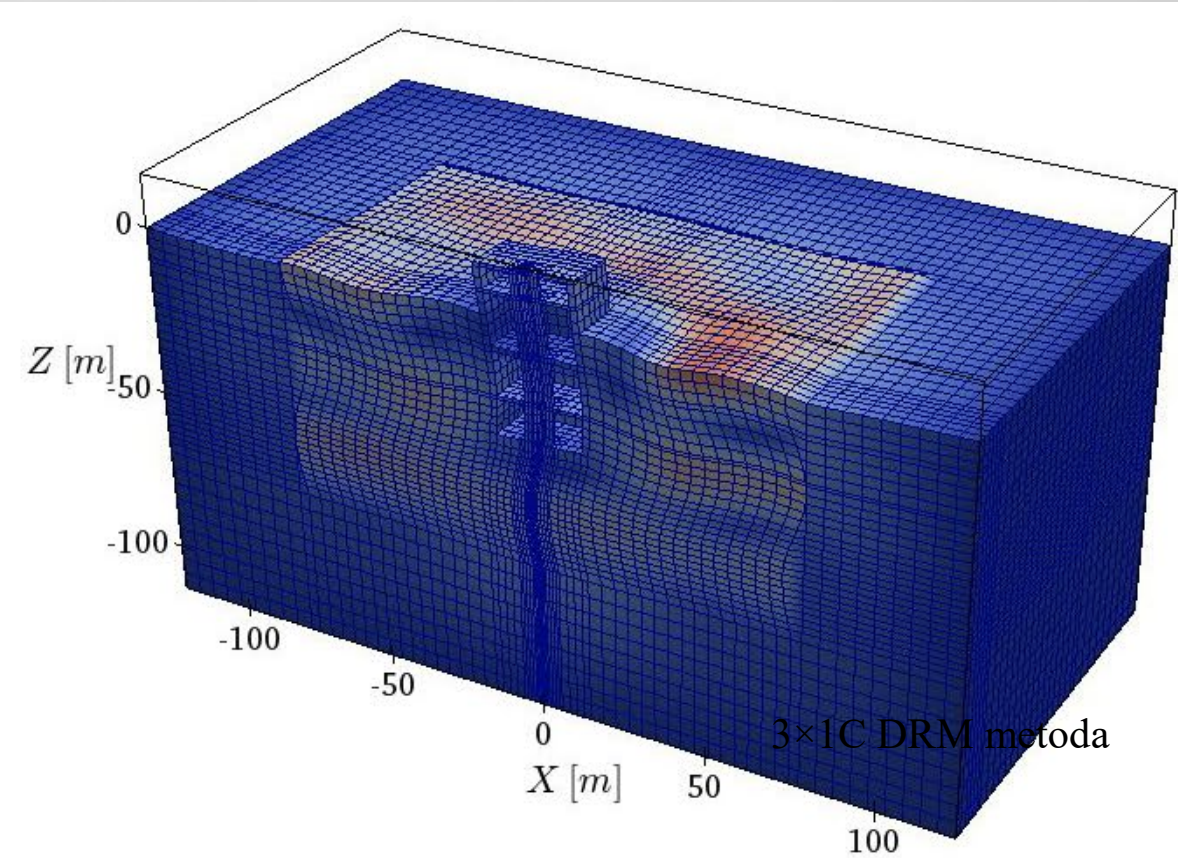
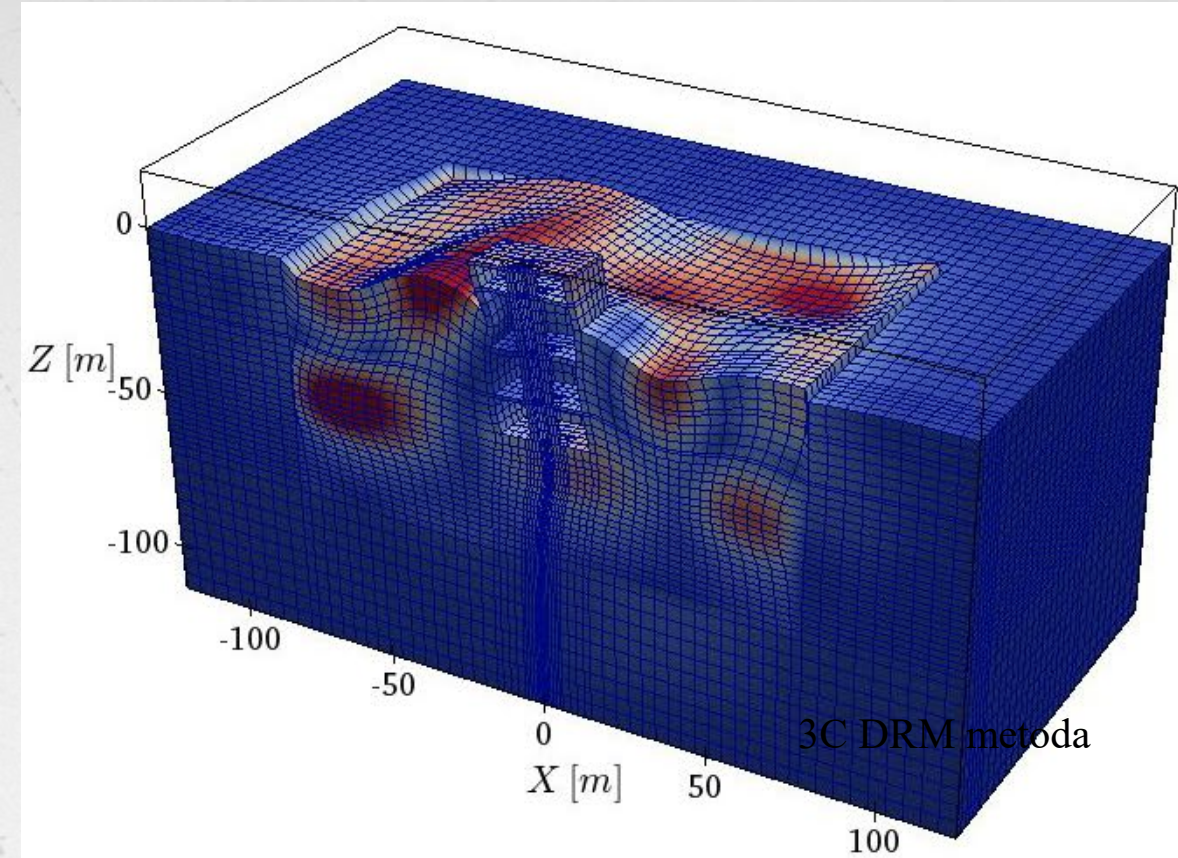
$$N'_{ac} = \frac{\cos \eta' \sec \beta + \cos \phi' \sec i}{\sin(\eta' + \delta)}$$

$$N'_{ay} = \frac{[(n + 0.5)(\tan \beta + \tan i) + n^2 \tan \beta] [\cos(i + \phi) + k_h \sin(i + \phi)]}{\sin(\eta' + \delta)}$$

$$\eta' = \beta + i + \phi$$

$$n = \frac{z_0}{H - z_0}$$

INTERAKCIJA TLA I KONSTRUKCIJE

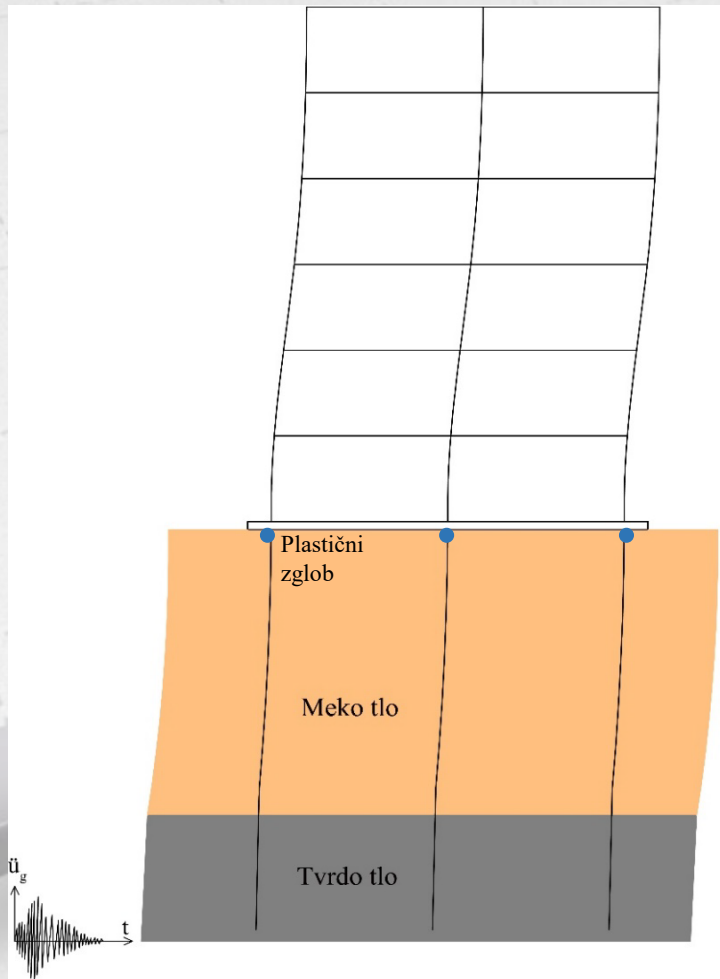

Jeremić et al. (2020)

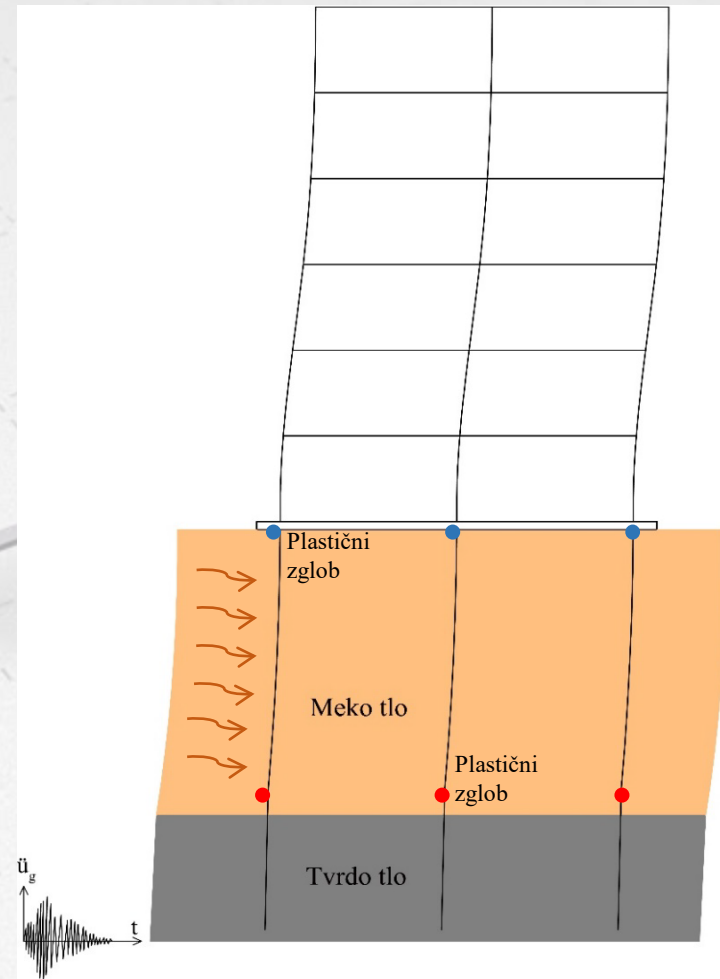
DRM-METOD REDUKCIJE DOMENA

SEIZMIČKA OTPORNOST TEMELJA NA ŠIPOVIMA

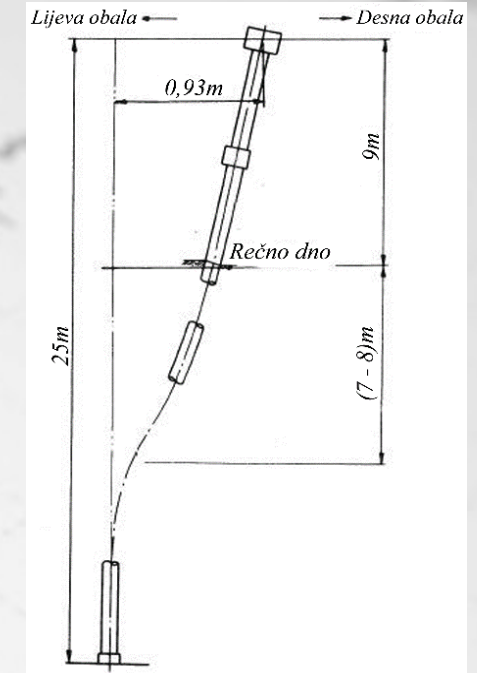
- Idealan, teško ostvarljiv i suviše rigorozan scenario – pri dejstvu snažnih zemljotresa šipovi se ponašaju linearno-elastično.

Povoljan (dopušten) seizmički odgovor temelja na šipovima

Nepovoljan seizmički odgovor temelja na šipovima

SEIZMO-GEOTEHNIČKI ASPEKTI PROSTORNOG PLANIRANJA

- PROSTORNIM PLANOM CRNE GORE MORAJU SE MAPIRATI ZONE IZRAŽENOG SEIZMO-GEOTEHNIČKOG HAZARDA I PREMA TIM ZONAMA SE ODGOVORNO ODREDITI SA ASPEKTA GRAĐENJA OBJEKATA.
- ODGOVORNO SE ODREDITI – IMATI SENZIBILITETA ZA POTREBE DRUŠTVA U CIJELINI, ALI NE PRAVITI NAUČNO I STRUČNO NEUTEMELJENE KOMPROMISE KADA JE SEIZMIČKI RIZIK U PITANJU.
- OČUVANJE ŽIVOTA LJUDI – PRVI I OSNOVNI PRIORITET.
- IZRADI PROSTORNOG PLANA MORA PRETHODITI IZRADA KARTA (MAPA) POTENCIJALNIH KLIZIŠTA I ODRONA U CRNOJ GORI PREVASHODNO U URBANIM ZONAMA I DUŽ PRIORITETNIH SAOBRAĆAJNICA.
- PROSTORNI PLAN CRNE GORE MORA "PREPOZNATI" ZONE I PODRUČJA , GDJE SU GEOLOŠKI USLOVI TLA SA ASPEKTA SEIZMIČKOG RIZIKA NEPOVOLJNI (MEKA TLA SKLONA SLIJEGANJU, TLA SKLONA LIKVEFAKCIJI).

A 3D rendered scene featuring a pen nib in the lower-left foreground, positioned as if it has just finished drawing a line. The line is drawn on a light gray background with a faint, dashed grid pattern. The line itself is composed of multiple overlapping, slightly jagged strokes, giving it a hand-drawn or digital brushstroke appearance. The line starts near the pen nib and extends diagonally towards the upper-right corner of the frame. The lighting is soft and even, creating subtle shadows and highlights on the pen nib and the grid lines.

HVALA NA PAŽNJI

INŽENJERSKA KOMORA CRNE GORE

MEĐUNARODNA KONFERENCIJA

SEIZMIČKI RIZIK U CRNOJ GORI DANAS

GEOTEHNIČKI ASPEKT SEIZMIČKOG PROJEKTOVANJA

Autori:

Prof. dr Zvonko Tomanović, dipl.inž.građ.

MSc Borko Miladinović, spec.sci.građ.

Podgorica, mart 2023. godine